

Jongeren en hun islam

Aanbevelingen voor lokaal beleid

ReS

Jongeren en hun islam

Aanbevelingen voor lokaal beleid

ReS

Tussen Holland en herkomst

Van een hekel aan hoofddoekjes tot angst voor ‘islamisering’... Rond moslims en hun geloof is een negatief klimaat ontstaan. Het felle islamdebat brengt spanning teweeg, ook bij veel jongeren in ons land. Geboren en opgegroeid in een westerse omgeving, maar verbonden met een ‘uitheemse’ religie, voelen zij van beide kanten grote druk om te kiezen. Grofweg: tussen ‘Holland’ en ‘hun herkomst’. En wel: vóór het een en tégen het andere. Een zwaar dilemma voor jongeren, die mentaal nog lang niet altijd sterk in hun schoenen staan.

Ruimte voor zichzelf

Nu willen de meeste jonge Marokkanen en Turken zo’n rigoureuze keuze ook helemaal niet maken. Zij doen graag mee in de Nederlandse samenleving, zo blijkt uit onderzoek van FORUM en het Verwey-Jonker Instituut, maar: dan willen ze wél als moslim geaccepteerd worden. Zij vragen de ruimte om hun eigen religieuze identiteit te ont-plooien, willen af van het slachtofferdenken, maar geven tegelijkertijd aan niet alles alleen af te kunnen. Zo missen ze de nodige steun uit hun omgeving: het gezin, school, jeugdinstituten, de moskee. Meestal zijn internet en leeftijdgenoten (die het natuurlijk óók niet allemaal weten), hun voornaamste houvast.

De helpende hand

Als jongeren hun (eigen) draai als moslim in onze maatschappij niet weten te vinden, kan dat leiden tot isolement of verzet. De onderzoekers adviseren daarom hun de helpende hand te bieden. Jonge moslims uit Amsterdam-Slo-tervaart kwamen in groeps gesprekken zelf met passende voorstellen. Van begeleiding in het omgaan met lastige geloofsvragen tot toegankelijker moskeeën en instellingen. Vergezeld van praktische adviezen komen in deze brochure al die suggesties aan bod – zodat beleidsambtenaren, bestuurders, leraren en jeugdwerkers, vrijwilligers en bestuurders van moskeeën en reguliere organisaties er hun voordeel mee kunnen doen.

Het moslim zijn: privé en openbaar

Welke plaats heeft de islam in het dagelijkse leven van moslimjongeren in Nederland? Van degenen die er bewust mee bezig zijn – en dat is de grote meerderheid – zien de meesten religie als een privé-zaak. Zij vinden het niet echt nodig om in het openbaar voor hun geloof uit te komen, en voelen weinig spanning tussen hun persoonlijke en publieke bestaan. Maar voor andere jongeren is de islam de belangrijkste leidraad in hun leven, die dus ook sterk hun openbare leven bepaalt. Zeker de meer orthodoxe jonge vrouwen onder hen ervaren het moslim zijn in Nederland als zwaar. Doordat zij hun geloof duidelijk zichtbaar (willen) praktiseren, gaat hun maatschappelijke participatie moeizamer. Zij voelen zich onbegrepen, kunnen in het openbaar moeilijk ‘zichzelf zijn’ en zien hun kansen op werk somber in.

Verhulde vooroordelen

De meeste jongeren vinden het goed mogelijk om in Nederland moslim te zijn, maar ze hebben óók vaak het gevoel niet als volwaardig burger beschouwd te worden. De negatieve houding jegens de islam wijten zij aan angst voor identiteitsverlies, onwetendheid en gebrek aan contact. Is er wél contact, dan verloopt dat volgens hen lang niet altijd positief. Er zijn zeker mensen met oprechte interesse, maar dikwijls gaat het om verhulde vooroordelen, flauwe grappen en zelfs beledigingen. Wanneer jongeren het idee hebben anders behandeld te worden gaan zij zich ook anders *voelen*, leert de psychologie. En dan dreigt hun gedrag mede bepaald te worden door de (verwachte) negatieve reacties uit de omgeving. Een cruciaal aandachtspunt. Vooral de jonge praktiserende moslima's lopen kans in zo'n neerwaartse spiraal terecht te komen. Zij hebben

het vaakst problemen met het vinden en *houden* van een stageplek of baan.

Ook zélf verantwoordelijk

Maar: zelfs jongeren met de meest negatieve ervaringen vinden dat zij zich niet als slachtoffer moeten opstellen. Niet alleen de samenleving, ook moslims zélf zijn verantwoordelijk voor hun situatie. Een passieve houding of zelf-verkozen isolement leidt tot *zelfuitsluiting*. Moslimjongeren kunnen zelf ook veel doen om angst en onbekendheid bij autochtonen weg te nemen. Bijvoorbeeld: door niet in te gaan op het verwachte (negatieve) gedrag en leeftijdsgenoten het goede voorbeeld te geven, door wijs om te gaan met 'de woede over Wilders', door helder te communiceren en zich assertief en actief op te stellen – ook in maatschappelijke organisaties. Want hiermee kunnen jongeren ook hun eigen agendapunten inbrengen.

Tussen kerk en staat...

Zoals gezegd: veel jongeren kunnen wel wat hulp gebruiken om zich als moslim thuis te voelen in Nederland. Nu kan bij het ondersteunen van 'religieuze behoeften' het principe van scheiding tussen kerk en staat een sta-in-de-weg vormen. Er zijn echter, ook staatsrechtelijk, allerlei mogelijkheden om die impasse te doorbreken. Ten eerste is maatschappelijke integratie van de jongeren gebaat bij ruimte voor een eigen identiteit. Ten tweede gaat het hier vooral om ondersteuning van door de religie geïnspireerde *maatschappelijke activiteiten*. En ten derde: iedereen in Nederland heeft het recht om vanuit de eigen religie of levensbeschouwing te spreken en te handelen, ook in het openbaar.

Foto: Mladen Pikelic

Adviezen voor ondersteuning

Jonge moslims doen graag mee in de Nederlandse samenleving. Maar dan moeten ze wel hun eigen religieuze identiteit kunnen ontplooiën. Van de ene kant – ‘van onderop’ – is daarvoor nodig dat zij de (eventuele) slachtofferrol afleggen, zelf initiatieven nemen en daarin gestimuleerd worden. Van de andere kant – ‘van bovenaf’ – moeten de moskee, zelforganisaties en reguliere voorzieningen hun meer ruimte bieden en beter toegankelijk voor hen worden. Hoe kan dit volgens de jongeren het beste gebeuren? Aanbevelingen in drie soorten, mét nuttige adviezen.

1 Ondersteun eigen kracht, stimuleer eigen inbreng

- Zorg voor *empowerment*.
Leer de jongeren omgaan met vragen over de islam, en met negatieve emoties wanneer ze gekrenkt worden. Ook moeten zij leren hun behoeften naar voren te brengen. Middelen om dit te bereiken zijn coaching en mentoring, inzet van rolmodellen, deelname aan activiteiten en in organisaties, inspraak in het jeugdbeleid.
- Stimuleer *uitwisseling* van gedachten en ervaringen.
Vaak doen de jongeren dit zelf al, in informele groepjes. Het is goed om die uitwisseling breed te faciliteren – vooral als jongeren over groepsgrenzen heen van gedachten willen wisselen, bijvoorbeeld met moslims uit andere etnische groepen, met andere religies of met niet-gelovigen.
- Organiseer *lezingen* en zorg voor *interactie* met erkende *deskundigen*. Dit blijkt een gewilde manier om informatie en inspiratie op te doen. Ook boeken, brochures en websites vormen belangrijke informatiebronnen. Wel is de betrouwbaarheid van informatie over de islam vaak een issue: jongeren uiten de behoefte aan een ‘keurmerk’. Verder is vertaling van het werk van belangrijke geleerden gewenst. En openbare bibliotheken zouden een herkenbare plek moeten inruimen voor boeken over religie.
- Geef *opvoedingsondersteuning* aan de ouders.
Veel moslimjongeren missen de steun van hun ouders. Ze hebben er behoefte aan dat hun ouders minder autoritair optreden en beter met hen communiceren, ook over het geloof. Om hieraan te kunnen voldoen, hebben de ouders vaak zelf ondersteuning nodig.
- Maak *digitale uitwisseling* van ideeën en praktijken mogelijk. Jongeren willen graag van bestaande initiatieven leren, en omgekeerd hebben instellingen en beleidsmakers behoefte aan inzicht in de activiteiten die jongeren zelf al ontplooiën.
- Creëer *laagdrempelige ontmoetingsplekken* voor jongeren. Zij moeten ook buiten de moskee ergens terecht kunnen voor de diverse activiteiten: coaching en mentoring, uitwisseling in studiegroepjes, groepsgrensoverschrijdende dialogen, of lezingen en consultatie van deskundigen.

- *Luister goed naar de jongeren.*
Zij laten graag hun stem horen en verdienen het om gehoord te worden. Maatschappelijke instellingen en beleidsmakers doen er verstandig aan om de jongeren op meer structurele basis te raadplegen.
- Heb aandacht voor de *begeleiding* van jonge *vrijwilligers*. In de praktijk van jongerenorganisaties blijkt die, samen met gebrekkige werving en kadervorming, een belangrijk struikelblok. Coaching, training en andere vormen van facilitering zorgen ervoor dat jongeren met eigen initiatieven snel en effectief kunnen inspelen op actuele behoeften.
- Zorg dat *activiteiten* voor moslimjongeren stevig *verankerd* worden. Vaak krijgen zij slechts vorm in tijdelijke projecten, dus zonder enige continuïteit. Verankering is bijvoorbeeld mogelijk door activiteiten vanuit reguliere organisaties structureel te ondersteunen.

2 Bevorder de toegankelijkheid van de moskee

- Maak preken meer *aansprekend* voor jongeren. Houd ze (vaker) in het Nederlands, leg meer verband met de dagelijkse realiteit van de jongeren en hun vragen hierover (herkenbaarheid) en benader hen vanuit een opener attitude. Vermijd het om de jongeren alleen maar met geboden en verboden te confronteren.
- *Verbeter de pedagogiek* in het moskeeonderwijs. Laat kinderen niet alles in het hoofd stampen, maar geef meer uitleg en communiceer met hen over het geloof. Deel ook geen fysieke straffen uit en neem een minder autoritaire houding aan.
- *Werk samen* met reguliere jeugdinstanties, zoals scholen. Dat is zeer gewenst met het oog op de pedagogische verbetering, verbinding tussen de werelden waarin jongeren leven en verbreding van het aanbod.

- Stel de moskee meer *open voor meisjes*. Dat kan bijvoorbeeld door een apart spreekuur in te stellen, of een imama of vrouwelijke deskundige in te zetten die vragen en problemen van de meisjes met inleving kan behandelen.
- Zorg voor *meer binding* met jongeren. Eén mogelijkheid is het aanbieden van een breder scala aan sportieve en educatieve activiteiten. Heel belangrijk is verder dat de moskeebesturen verjongen, en ook meisjes c.q. vrouwen tot hun gelederen toelaten.

3 Zet de deur bij de instellingen verder open

- Sta *open* voor de behoeften en initiatieven van *moslimjongeren*. Buurthuizen en jongerenwerk zouden onderdak en ondersteuning moeten bieden aan zelfhulp- en praatgroepen. Tegelijkertijd kunnen daar coaching, training en mentoring voor moslimjongeren plaatsvinden of gefaciliteerd worden.
- Schenk ook *aandacht aan diversiteit* in de centra voor jeugd en gezin, op scholen en in bedrijven. Oftewel: heb oog en begrip voor de behoeften van jonge moslims. Geef professionals die dit tentoonspreiden meer ‘rugdekking’ vanuit de organisatie, dat verdienen ze.
- Laat professionals *scholen* in *interculturele* competenties. Meer kennis en begrip bij hen voor religie en cultuur van Turkse en Marokkaanse jongeren is onmisbaar als je aan hun behoeften tegemoet wil komen.
- Werk aan een *structureel diversiteitsbeleid* bij reguliere instellingen. Zorg voor een blijvend draagvlak en verankering in de organisatie. Bijvoorbeeld: schep enige ruimte voor religieuze expressie – dat is helemaal volgens het Nederlandse recht om vanuit de eigen religie of levensbeschouwing te spreken en te handelen, ook in het openbaar.

Tot slot... wie doet wát?

Rest de logische vraag: wie gaat welke aanbevelingen in praktijk brengen? Want omdat het verschillende problemen en (dus) werkterreinen betreft, zijn er ook meerdere uitvoerders.

De taakverdeling in het kort.

De jongeren...

... nemen zelf verantwoordelijkheid en schudden de slachtoffermentaliteit af. Zij brengen actief hun visie en behoeften onder de aandacht op school, in de moskee, op het werk, in de vrijetijdssector en bij de gemeente – door te participeren in (vrijwillige) organisaties, inspraakrondes en besluitvorming over zaken die hen aangaan.

De ouders...

... en andere informele sleutelfiguren geven de jongeren de nodige steun. Zij spelen een socialiserende rol door open met jongeren te (leren) communiceren en een brug te slaan naar de samenleving – voor hun ontplooiing. Waar nodig of gewenst krijgen de ouders hierbij hulp in de vorm van opvoedingsondersteuning.

De moslimgemeenschap...

... draagt met coaches en mentoren uit eigen kring bij aan *empowerment* van jongeren en ondersteunt organisatievorming. Imams en andere deskundige leiders vervullen een vraagbaakfunctie. De moskee stelt zich meer open voor de mogelijkheden en behoeften van jongeren, en overbruggt mede de kloof met de samenleving en instituties als school.

De organisaties...

... op het gebied van jeugdbeleid maken hun aanbod beter toegankelijk voor de diversere geworden populatie. Ook dragen ze bij aan de *empowerment* van moslimjongeren, waar een ondersteunende infrastructuur voor hen nog goeddeels ontbreekt. Verder werken de organisaties beter samen met het frontlinienetwerk dat jeugd en gezin wél bereikt.

De gemeente...

... regisseert het jeugdbeleid en ondersteunt de andere actoren op allerlei manieren:

- zij stimuleert projecten voor moslimjongeren en hun ouders (bijvoorbeeld gericht op een grotere weerbaarheid, opvoedingsondersteuning en méér interactie met andere bevolkingsgroepen);
- zij ondersteunt initiatieven en zelforganisatie van jongeren door voor training en coaching te zorgen, óók gericht op het bereiken en vasthouden van vrijwilligers;
- zij ziet erop toe dat de beschikbare welzijns- en jeugdvoorzieningen beter gaan aansluiten op de behoeften van ouders en jongeren én nauwer samenwerken met de 'frontlinie' die deze doelgroep wél bereikt;
- zij stimuleert en faciliteert inspraak van jongeren, zowel in instellingen als in het eigen beleid.
- zij maakt digitale uitwisseling mogelijk van voorbeeldpraktijken van ondersteuning door en voor jongeren;
- zij stimuleert contact, uitwisseling en dialoog tussen (etnische c.q. religieuze) bevolkingsgroepen.

FORUM/Expertisecentrum ReS

Alle betrokken partijen kunnen bij het realiseren van de aanbevelingen rekenen op praktische ondersteuning van FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling. Er wordt een actieplan ontwikkeld dat:

- voor moslimjongeren voorziet in projecten die gericht zijn op persoonlijke (identiteits)ontwikkeling en stimulering van eigen initiatieven, en in een leergang over de relatie religie-rechtsstaat;
- gemeentelijke ambtenaren, bestuurders en professionals de nodige informatie en toerusting verschaft;
- aan lokale intermediairs relevante kennis en methodieken overdraagt;
- ouders en jongeren in hun onderlinge relaties en communicatie ondersteunt.

Informatie over lopende projecten, publicaties, voorbeeldpraktijken en andere mogelijkheden van ondersteuning – voor moslimjongeren én degenen die met hen werken – vindt u op de website van FORUM: www.forum.nl

Eind 2008 heeft FORUM het **Expertisecentrum Religie en Samenleving (ReS)** opgericht. Hier kunt u terecht voor advies en ondersteuning in alle (beleids)kwesties op het raakvlak van 'religie en staat' en van 'religie en samenleving'. De infodesk van het Expertisecentrum ReS is bereikbaar van maandag tot en met vrijdag (09.00 tot 12.00 uur) op telefoonnummer (030) 2974 300, of (doorlopend) per e-mail: res@forum.nl. U kunt uw vraag ook stellen via een elektronisch formulier op de website van ReS.

Voor vragen n.a.v. deze brochure kunt u ook de info desk bellen of mailen.

www.forum.nl/res

Jongeren en hun islam – het onderzoeksrapport

De inhoud van deze brochure, een uitgave van Expertisecentrum ReS, is afgeleid van het onderzoeksrapport Jongeren en hun islam (*Jongeren over hun ondersteuning als moslim in Nederland*) van Trees Pels, Marjan de Gruijter en Fadoua Lahri.

ISBN 978-90-5830292-2 (154 pagina's, €12,00)

Het rapport kunt u bestellen via verwey-jonker@adrepak.nl (bestelnr: 739-3493-1), en is ook te downloaden van internet: www.verwey-jonker.nl/jeugd/publicaties/beleid/jongeren_en_hun_islam

FORUM is een onafhankelijk kennisinstituut op het terrein van multiculturele vraagstukken vanuit het perspectief van de democratische rechtsstaat, sociale cohesie en gedeeld burgerschap. FORUM vergaart kennis op het brede terrein van integratie, stelt deze beschikbaar en zet de kennis om in praktisch toepasbare methoden en producten.

Colofon

Uitgave: FORUM

Tekstredactie: Frans van der Heijden

Ontwerp en lay-out: URBAN Perception

Foto cover: Mladen Pikulic

Drukwerk: [Ger Guijs, Rotterdam](#)

FORUM

INSTITUUT VOOR
MULTICULTURELE
ONTWIKKELING